

ELLEN

ELLENIN PERHE SUOMESSA

Ellenin äiti oli kotoisin Kolarin kunnasta, isä Savosta. Ellenin perhe asui Kolarissa, jossa puhuttiin paljon murteellista suomea. Äiti ei antanut käyttää murretta kotona, vaan hän piti huolta, että kotona puhuttiin yleiskieltä: ”äiti oli tähellinen, että sen piti olla äidinkieli”. Isän murre oli savo. Isä oli harvoin kotona, sillä hän oli esimerkiksi pitkään sodassa. Ellenillä on kymmenen sisarusta.

MUUTTO RUOTSIIN

Ellen muutti Ruotsiin 1955. Hän tuli Ruotsiin uteliaisuudesta ja työn vuoksi: ”se oli ensiksiki, että sieltä kylät tyhjenivät ja siirtyivät Ruotsiin ja tulivat sieltä sitten ihanalla Volvolla ja ihanat vaatteet päällä ja kehuivat kuinka mahtavaa täällä Ruotsissa oli ja sillä tavalla tuli uteliaisuus”. Hän kertoo Ruotsiin tulostaan: ”se oli ennen pääsiäistä ja sitten minä tulin linja-autolla siihen Suomen Juosenkiin ja se oli ollu kauhea lumipyry ja sitten se oli silloin talvitie kävelytie vain oli yli (joen) ja minulla oli pikkunen matkalaukku ja enhän mie oikein tienny mihin minä olen menossakhan ko se oli en mie tienny missä se talo on, mutta siellä joen päällä oli- käveli yksi mies jolla oli pyörä se talutti pyörää ja niinkö häpeä se oli nuorempi mies vielä (naurua) ovatko ne niin pöllöjä että ne talvella talvella pyöräilevät semmosessa kinoksessa, mutta kuitenkin oli tuuri, että se tuli se kuitenkin neuvoi minut siihen paikkaan, missä olin piikana. Minä tulin sinne sitten ja rouva oli se oli distriktsköterska sairaanhoitaja se sano minulle sitten että ja anto minulle korin siihen reikäsiä villasukkia ja sanoi, että voit parsia niitä sillä aikaa kun hän on- lähtee niinkö sairas—(...)”. Ellen oli vuoden siinä perheessä ja sai myöhemmin koko ”huushällin haltuun ja hoitoon” ja hän sanoi oppineensa perheessä ruotsin

kielen. Hänellä oli ollut jo Ruotsiin saapuessaan jonkin verran pohjaa ruotsin kielestä, sillä hän oli ollut evakossa Sundsvallissa 1944–1945. Hän oli myös ollut Kankaisten kartanossa Maskussa Aminoffin perheessä muutaman kuukauden ja perhe puhui ruotsia.

Ellen toteaa ”kyllä mulla kiinnostus ja jokin pohja jo oli” (ruotsin kielessä), ”ja sitten mie päätin, että kieli on tähellistä se oli että mie opin”. Ellen opiskeli ruotsia itsenäisesti: ”Haaparantalehti oli kans hyvä, ku siinä oli teksti sekä ruotsiksi ja suomeksi että tuota luin vaan spalttin suomeksi ja hain net sanat sitten, ruotsin sanat”. Kun kysyin Elleniltä, saiko hän käydä jonkin ruotsin kielikurssin, hän vastasi: ”Ei ainakkaan, semmosta ollu kysymyksessäänkään”. Toiset nuoret opettivat hänelle, mitä sanoja, ”mitä ei sopinut käyttää”: ”Sillonhan sitä tuli niin epävarmaksi”. Perheen äiti oli pyytänyt Elleniä ottamaan kaupasta kuitin ”kvitto”, eikä hän ollut saanut sanotuksi sitä sanaa, joten kuitti oli jäänyt saamatta: ”mutta enhän mie osannu sanoa sitä”. Ellen oppi kieltä myös matkimalla perheen lapsia: ”jos tuollanen pikkupoika oppii kielen ja ossaa sanoa niitä sanoja, mie en ollu kuustoista ikänenkään, että tuota kyllä minä voin- yritin sitten ja mää matkin sitä poikaa se oli sitä lasten kiel-puhetta. Myös perheen 4-vuotias poika opetti hänelle ruotsia: ”ja sitten siellä oli 4-vuotias poika niin se tuota aina sano: ”Ellen, så säger man inte” (’Ellen, ei noin sanota’). ”Ja se oli niin kovana mulle, että se oli kohta pikkuvihassa, eihän minun kieli sehän oli kuin rautakanki, siinä oppi kyllä”, kertoo Ellen. Ellen lisää, että hän oppi ruotsin kielen olemalla rohkea: ”mie olin rohkea mie olin rohkea mie päätin tota että mie puhun ja mie puhun, päätin puhua (naurua) jos nei käsitä, jos ne ei käsitä minua, niin saavat olla käsittämättä.” ”Mie siirryin useasti paikasta toiseen, niin se tota, mie ajattelin näin, ((jos mie teen itteni pois jotenki)) jos ei sovi, niin että jos opin kielen, niin minun on helppoa jättää paikkakunta ja mennä muualle, ettei minun tarte jäädä häpiämmään (jotaki)”.

Ellenin mukaan suomalaisilla oli siihen aikaan huono maine, sillä he joivat ja tappelivat niin paljon. Sen vuoksi myös suomen kielen puhumista hävettiin. Suomalaiset olivat kuitenkin tunnettuja siitä, että he tekivät kovasti töitä: ”kuuskymmentäluvulla suomen kieli oli niin alhaalla, että sitä sai kohta hävetä, että oli Suomesta. Sanottiin, että meillä suomalaisilla oli huono maine - se oli, että tappelivat ja joivat, mutta kauhian hyviä tekemään töitä semmonen maine”.

Myöhemmin Ellen meni naimisiin ja työskenteli perheen rakennusalan yrityksessä konttoristina ja hän käytti paljon ruotsia työssään. Hän myös matkusteli työn puolesta paljon ympäri Ruotsia ja käytti ruotsin kieltä. Hän ylläpiti myös suomen kieltä lukemalla suomenkielisiä lehtiä ja kirjoja, mutta jossakin vaiheessa hänelle tuli sanojensa mukaan ”laiskuus lukea” suomen kielellä. 80-luvulla hän ilmoittautui Pohjola-Nordenin kautta suomen kielen kesäkurssille Tampereelle: ”Siellä ei saanut sanoa yhtään ruotsin kielen sanna,” Hän on pitänyt yhteyksiä sukulaisiin Suomen puolella ja hän on ollut ”matkassa” Suomi-kerhossa, jossa hän on varapuheenjohtajana. Suomi-kerhossa hän on voinut ylläpitää suomen kielen taitoaan. Ellen kuvailee kieltä Ruotsin rajalla: ”meillä on sitten se sekakieli”. ”Täällä on sitä löpöttää mitä vain, mutta kun tulee Suomeen, niin kyllä se pitää olla se suomen kieli kyllä se on niin jännittävää, ettei vaan vahingossakaan... tule jokin ruotsin sana. Se ruotsin kieli on ollu minulle niin tähellinen”. Joku saattaa Suomessa joskus kysyä: ”mistäs sie olet?”. Hän ei joutunut kohtaamaan niin paljon negatiivisia asenteita suomalaisuutta kohtaan, mutta jos ”jokin asia meni myttyyn [kotona], niin sai kyllä kuulla, mistä oli kotoisin”. Suomenkielisiä lapsia kutsuttiin ”finnugar”, mutta Ellen sanoi, että hänen lapsensa eivät puhuneet suomea, joten he välttyivät siltä.

Ellenin lapset eivät enää asu Jällivaarassa, eivätkä osaa suomea. Ellenille oli sanottu neuvolassa, ettei lapsille tule puhua suomea: ”neuvolassa sanottiin näin, että ei opettaa lapsille suomea, sillä ne ei opi eikä ne pysty olemaan koulussa, sitten ei pärjää koulussa”

ELLENIN PERHE JA KIELI JÄLLIVAARASSA

Ellen meni naimisiin ruotsalaisen miehen kanssa ja heille syntyi kolme lasta. Ellen kertoo: ”minä yritin kaikilla lailla, että oppivat [suomen] kielen minä laitoin gramofonilevyjä soimaan ja sitten että net lauloivat, mutta kun isäntä tuli kotia niin pantiin radio kiinni. Mie aloin aikasin ammattitöihin niin meillä oli sitten kotiapulaisia niin sehän tuli sitten se ruotsin kieli”. Lapset opiskelivat suomen kieltä, mutta opetus oli koulun jälkeen, eivätkä lapset viihtyneet opetuksessa. Ellen toteaa: ”mutta ne eivät oppineet mitään siellä - ne eivät kerta kaikkiaan viihtyneet siellä se oli vielä koulun jälkeen”. Ellen sanoi olleensa silloin niin nuori ja vieläpä suomalainen, ettei hän uskaltanut protestoida. Sama toistui lastenlasten kanssa, kiinnostusta suomen kielen opiskeluun ei ole ollut. Lapset ovat kuitenkin harmitelleet asiaa jälkeen päin. Ellen käyttää lastensa kanssa ruotsia, mutta yksi hänen lastenlapsistaan on muuttanut Suomeen. Lapsenlapsi on viihtynyt Suomessa ja on oppinut suomen kielen. Hänen poikakaverinsa on suomalainen. Opintojen yhteydessä Suomessa Ellenin lapsenlapsi käyttää sekä suomea, ruotsia ja englantia. Ellenin mielestä se on hieno asia, että lapsenlapsi on oppinut suomea. Myös lapsenlapsi on ylpeä, että hän on nyt oppinut suomen kielen.